

- La Convención sobre los Derechos del Niño*. Retrieved from <http://plataformadeinfancia.org/derechos-de-infancia/la-convencion-de-los-derechos-de-la-infancia/> [in Spanish].
- Royal, Ségolène. (2007). *Les droits de l'enfant* [The rights of the child]. Dalloz, Paris [in French].
- UN Convention on the Rights of the Child*. Adapted text of the Convention on the Rights of the Child. Retrieved from https://www.unicef.org/ukraine/UNICEF_105x140_small_F.pdf [in Ukrainian].
- UNICEF Child Rights Education Toolkit: Rooting Child Rights in Early Childhood Education, Primary and Secondary Schools (First Edition)*. Retrieved from https://www.unicef.org/crc/index_30184.html#toolkit [in English].

Одержано 25.01.2019 р.

УДК 174 – 057.85:378.094

Людмила Ликтей, м. Івано-Франківськ

DOI: 10.33989/2226-4051.2019.20.171639

ЕТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

У статті окреслено різноманітні підходи до проблеми розвитку етичного компонента методичної компетентності викладача педагогічного коледжу, його педагогічної майстерності як найвищого рівня професійної діяльності. Проаналізовано елементи етичного компонента викладача та його педагогічної культури: гуманістичну спрямованість, методичну компетентність, педагогічні здібності тощо. Висвітлено вплив етичної діяльності педагога на формування його методичної компетентності.

Ключові слова: *методична компетентність; методика; педагогіка; педагогічна освіта; етика; етичний компонент; викладач.*

Постановка проблеми. Серед найважливіших завдань розбудови суспільства важливе місце належить удосконаленню системи освіти, де викладач нової генерації виступає етично-обізнаним професіоналом для забезпечення належних умов становлення сучасних альтернативних моделей професійного та особистісного розвитку, які стануть ключовою умовою реалізації державної політики у сфері реформування освіти. Це вимагає визначення концептуальних довгострокових стратегій щодо подальшого вдосконалення та розвитку педагогічної освіти

(Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, 2004). У світлі педагогічної інноватики розвиток етичного компонента методичної компетентності викладачів педагогічних коледжів набуває особливого значення. Одним із найефективніших шляхів розвитку методичної компетентності викладачів вважаємо їхню активну участь у професійній діяльності: у межах методичних кабінетів, циклових комісій, методичних об'єднань, семінарів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток етичного компонента методичної компетентності викладачів педагогічних коледжів спирається на концепції відомих педагогів (Ш. Амонашвілі, М. Гузик, О. Захаренко, І. Іванов, Є. Ільїн, В. Караковський, В. Шаталов та ін.). Шляхи вдосконалення етичного компонента методичної компетентності розглядаються сучасними педагогами та вченими (Г. Васянович, І. Резанович, Т. Сергеева, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна та ін.). Проте аналіз наукових досліджень доводить, що разом із численними доробками науковців питання розкрито недостатньо. Зокрема, особливої уваги потребує аналіз етичного компонента методичної компетентності викладачів педагогічних коледжів при викладанні дисциплін циклу професійної та практичної підготовки.

Метою статті є висвітлення проблеми розвитку етичного компоненту методичної компетентності викладачів педагогічних коледжів України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі реформування освіти актуалізуються нові вимоги до вирішення проблем професійного зростання особистості педагога, розвитку етичного компонента методичної компетентності викладача педагогічного коледжу. Методична компетентність є однією зі складових професійної діяльності викладача та сприяє постійному розвитку вмінь, навичок професійно-етичної культури, вдосконаленню його теоретичної та практичної підготовки.

Однією з вимог до особистості викладача педагогічного коледжу є морально-психологічні якості, як-от: чесність, високий рівень загальної, етичної та психолого-педагогічної культури, повага до інших, дисциплінованість і вимогливість тощо. Педагогічна моральність викладача передбачає гуманістичну

спрямованість, впливає на стосунки зі студентами, визначає гуманістичну стратегію його педагогічної діяльності. З-поміж компетентностей, якими повинен володіти викладач педагогічного коледжу, пріоритетне значення має етична, яка є ключовою складовою методичної компетентності. Змістовою основою етичної компетентності є педагогічна етика. Етичний компонент методичної компетентності регулює моральні відносини викладача педагогічного закладу та студента – майбутнього вчителя, забезпечує належне виконання професійних обов'язків. Такий компонент має інтегрований характер і поєднує в собі низку компетентностей, які набуваються викладачами впродовж педагогічної діяльності. А. Маркова зазначає, що доцільно вивчати окремі сторони професійної компетентності фахівця, серед яких етична має найвагомніше значення, оскільки моральні цінності й установки визначають мету, стратегію і тактику педагогічної дії (Карпова, 2002, с. 14).

Процес розвитку етичного компонента методичної компетентності викладача педагогічного коледжу багатоступінчастий, надзвичайно складний і суперечливий. Він полягає в системності та цілеспрямованості, застосуванні цілісного механізму професійного розвитку та самостійній самоосвітній діяльності викладача. У межах реалізації професійної діяльності викладача виділяється окремий вид етики – професійна етика, під якою розуміють узагальнення специфічних моральних норм, пов'язаних з особливостями функціонування різних професій, зокрема таких, які передбачають безпосередній вплив на психічну реальність людини (Любарець, 2012, с. 1).

За словами Л. Хоружої, етична компетентність являє собою складне індивідуально-психологічне утворення, яке інтегрує в собі професійні теоретичні знання, ціннісні орієнтації, особистісні якості та практичні вміння педагога у сфері професійної етики, що забезпечує вибір ним свідомої етичної поведінки згідно з професійно-педагогічними нормами. Етична компетентність педагога репрезентує головні регулятори його дій, що закріплюються у звичках, традиціях, принципах життя і професійній діяльності, психічних станах, діях, вчинках і якостях педагога (Подоляк, 2006, с. 43). Таким чином, етичний компонент

методичної компетентності розвивається не тільки завдяки апробованим навичкам і вмінням викладача педагогічного закладу, а й на основі його особистих міркувань і переконань.

Наявність етичного компонента в структурі методичної компетентності розширює та систематично розвиває професійні можливості викладача педагогічного коледжу, здатність ефективно будувати освітній процес і взаємодіяти з усіма його учасниками під час проведення лекційних, практичних або семінарських занять. Як зазначають О. Цюняк та С. Довбенко, на лекції здійснюється вплив на формування ціннісних орієнтацій студентів, розкриваються не тільки наукові поняття й положення, але й світоглядні, моральні, етичні ідеї та норми (Цюняк, Довбенко, 2019, с. 10). Відповідно до норм педагогічної етики та системного розвитку етичного компонента методичної компетентності викладача коледжу забезпечується свідомий вибір етичної поведінки, моральних принципів і цінностей, орієнтованих на творчу реалізацію та самовдосконалення у професії. Окрім того, етичний компонент методичної компетентності являє собою етичні переконання та моральні знання, що в процесі педагогічної діяльності стають нормою поведінки педагога, його позицією у відносинах зі студентами. Розвиток етичного компонента методичної компетентності викладача коледжу пов'язують із його умілим використанням новітніх педагогічних технологій і методів навчання.

Теми етичного спрямування органічно влітаються у зміст навчальних дисциплін педагогічного циклу «Вступ до спеціальності», «Культура мовлення», «Етика ділового спілкування» тощо. При викладанні навчальних дисциплін окремих циклів викладач педагогічного коледжу має відповідати новій парадигмі освіти – виступати в ролі організатора активної пізнавальної діяльності студентів, оскільки освітній процес охоплює не лише засвоєння набутої інформації, а й її осмислення, опрацювання, усвідомлення. За словами В. Огнев'юка, «як квінтесенція культури освіти, педагогічна етика покликана утверджувати ідеї гуманізму, пропонувати шляхи олюднення процесів навчання і виховання, звільнення школи від авторитарної педагогіки» (Огнев'юк, 2009, с. 8).

Сучасні освітні вимоги до викладачів педагогічних коледжів наголошують на етично-моральній готовності до професійної діяльності. Особистість студента формується та розвивається під впливом викладача та завдяки його професійній діяльності. Я. Коменський зазначає, що викладачем може бути тільки людина високої культури, освіченості, моральності. Неосвічений, бездуховний викладач – «це хмара без дощу, джерело без води, лампочка без світла» (Коменський, 1982, с. 125). Запорукою розвитку етичного компонента методичної компетентності викладача коледжу є осмислення ним гуманістичних цінностей і принципів педагогічної етики в роботі зі студентами. Викладач зобов'язаний чітко усвідомлювати моральний зміст педагогічної професії, вести потужну роботу над удосконаленням культурних потреб та інтересів, бути науковцем із розвиненим світоглядом, добре володіти сучасними методиками та освітніми технологіями, дотримуватися принципів альтруїзму, високих моральних якостей і цінностей, формувати естетичні й моральні відносини.

Методична компетентність, зокрема її етичний компонент, тісно пов'язані з педагогічною етикою, яка звертає увагу на справедливе ставлення до студентів, дотримання педагогічного такту в поводженні з учнями й колегами. Вона чітко характеризує особистість педагога та відображає рівень його етичної сформованості, прийняття морально-етичних норм і правил спільної діяльності та спрямовує на професійне виконання педагогічного обов'язку. Педагогічний обов'язок викладача є одним із найважливіших аспектів педагогічної етики, у якому зосереджуються уявлення про сукупність моральних вимог до викладача педагогічного коледжу щодо виконання ним педагогічних зобов'язань.

У сучасних умовах викладачеві не варто обмежуватися тільки знаннями етичних норм і принципів. Перш за все, він повинен докладати максимум зусиль щодо цілеспрямованого формування особистості студента через педагогічне спілкування з ним. Соціально-психологічна взаємодія передбачає створення оптимальних умов для освітньої діяльності в педагогічних коледжах. У ході етично-моральних бесід і заходів зі студентами педагогічних коледжів викладач повинен чітко усвідомлювати, що він навчає майбутнього вчителя початкової школи, який має і

сам діяти відповідно до морально-етичних норм і нормативних документів Нової української школи. Адже місією початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя в демократичному суспільстві (Нова українська школа: поради для вчителя, 2018, с. 13).

У професіограмі викладача педагогічного коледжу важливе місце відіграє комунікація. Він має орієнтуватися на діалогічну стратегію взаємодії зі студентами, реалізувати та розвивати етичний компонент методичної компетентності через спілкування, створювати в студентському колективі атмосферу взаємоповаги, підтримки, взаємодопомоги, зацікавленості, доброзичливості. Високий професіоналізм, інноваційно-науковий стиль педагогічного мислення викладача повинні органічно поєднуватися з позитивно-емоційним ставленням до студентів.

Ураховуючи реформування й оновлення змісту освіти, сучасний педагог має удосконалювати професійну діяльність, зокрема методичну компетентність, постійно розвивати кваліфікаційно-професійні якості. Вони зумовлені об'єктивними потребами суспільства, відповідно до яких викладач педагогічного коледжу самореалізовується, шукає нові шляхи етичного саморозвитку. Ключовими поняттями нової педагогічної парадигми є людяність, милосердя, доброта, чесність, порядність; загальнолюдські й національні цінності (Болтромюк, 2018, с. 8). У такому процесі відбувається узгоджена взаємодія викладача та студента. Вона розгортається завдяки емоційно-почуттєвій сфері, у комунікативному полі довіри та розуміння. Викладач має бути свідомим того, що робота з дорослими людьми відрізняється від роботи з дітьми. З дорослими начебто легше: вони не пустують, дисципліновані. Разом із тим вони прийшли в аудиторію, щоб здобути професійні знання й уміння, які мають допомогти їм набути певного соціального статусу, впевненості в собі (Артемова, 2008, с. 126).

Перед сучасним викладачем коледжу постає непросте завдання – реалізувати власний досвід, набутий упродовж тривалого педагогічного шляху, відповідно до етично-моральних норм. Варто підкреслити роль залучення майбутніх учителів початкової школи до формування та розвитку етичної компетентності через викладання професійних дисциплін, що дасть їм змогу критично оцінювати власну професійно-педагогічну й особистісну готовність до реалізації Концепції «Нова українська школа».

Етичний компонент методичної компетентності викладача ґрунтується й на діяльнісному підході, який спрямовано на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь студента. Це основа для створення системи навчання з конкретними прийомами, технологіями й теоретичними особливостями. Через методичну компетентність викладача дидактична система дає змогу досягти нових освітніх цілей відповідно до морально-етичних цінностей суспільства. Нам імпонує думка Л. Подоляк: «...для успішного розвитку діяльності викладачеві необхідно аналізувати конкретні педагогічні ситуації, проявляти готовність до професійного зростання, формувати здатність до самовдосконалення, вміти втілювати задуми в реальність – корегувати свою професійну діяльність; максимально забезпечувати суб'єктивну позицію педагога» (Подоляк, 2006, с. 263).

Серед принципів розвитку етичного компонента методичної компетентності надаємо перевагу гуманістичному, що побудований на реалізації засобів майстерного спілкування викладача та студентів через «педагогічний діалог». Це сприяє професійному зростанню викладачів, розвитку особистісних якостей майбутніх педагогів, морально-духовному становленню та розвитку професійно-значущих якостей, які забезпечують високий рівень провадження освітньо-педагогічної діяльності на основі гуманістичної спрямованості, етично-методичної компетентності, досконалої техніки взаємодії.

Висновки. Отже, в умовах модернізації сучасної системи освіти в контексті євроінтеграційних прагнень України процес розвитку методичної компетентності викладача педагогічного коледжу ґрунтується на компетентнісному та діяльнісному підходах. Методична компетентність виявляє професійний потен-

ціал викладача та визначає успішність його професійного спілкування зі студентами. Етичний компонент методичної компетентності віддзеркалює духовність і моральність сучасного викладача педагогічного коледжу, його культуру, здатність приймати морально-етичні рішення та діяти відповідно до цінностей і норм педагогічної етики.

Список використаної літератури

- Артемова, Л. В. (2008). *Педагогіка і методика вищої школи*. Київ.
- Бібік, Н. М. (Ред.). (2018). *Нова українська школа: поради для вчителя*. Київ: Літера ЛТД.
- Болтромюк, Д. (2018). Загальнопедагогічні чинники у формуванні особистості під час виховного процесу. *Початкова школа*, 12, 6-8.
- Карпова, Л. Г. (2002). *Сутність професійної компетентності викладача*, Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції. Харків: ОВС.
- Коменский, Я. А., & Пискунов А. и др. (Ред.). (1982). *Избранные педагогические сочинения*: в 2 т. Т. 2. Москва: Педагогика.
- Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір*. Затверджено наказом МОН № 998 від 31.12.2004. Взято з <http://www.mon.gov.ua/education/average/topic/rozv/knc.doc>.
- Любарець, В. В. (2012). *Етична складова у формуванні професійної компетентності фахівців сфери туризму*. Взято з <http://lib.iitta.gov.ua/8428/>
- Огнев'юк, В. О. (Ред.). (2009). *Роль педагогічної етики у професійній підготовці сучасного вчителя*, Матеріали Всеукраїн. наук.-методичн. конф. Київ: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка.
- Подоляк, Л. Г. & В. І. Юрченко (Ред.). (2006). *Психологія вищої школи*. Київ: ТОВ Філ-студія.
- Хоружа, Л. Л. (2003). Розвиток етичної компетентності майбутнього вчителя як багатофакторний процес. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 5, 42-44.
- Цюняк, О. П., & Довбенко, С. Ю. (2019). *Педагогічна інноватика*. Івано-Франківськ: ДВНЗ "Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника".

Liudmyla Lyktei

ETHICAL COMPONENT OF METHOD COMPETENCE OF THE TEACHER OF PEDAGOGICAL COLLEGE

Various approaches to defining the problem of the ethical component development of the method competence of pedagogical college teachers, their pedagogical skills as the highest level of professional activity are outlined in the article. The elements of the teacher's ethical component and his pedagogical culture are analyzed: humanistic orientation, method competence, pedagogical abilities, etc. The influence of the teacher's ethical activity on the formation of his method competence is highlighted.

Among the most important assignments of social development, an important position belongs to the improvement of the education system. It is clear that the knowledge of innovation studies, the development of the ethical component of the method competence of pedagogical college teachers is very important. One of the most effective ways of increasing the development of teachers' method competence is their active participation in professional activities: in methodological offices, cycle commissions, methodological associations, seminars, etc. At the current stage of the education reform, the new requirements how to solve the professional growth problems of the teacher's personality, the development of the ethical component of the teacher's method competence are updated. Method competence is one of the

components of the professional activity of the teacher and it promotes the constant knowledge development, skills of professional and ethical culture, and improves theoretical and practical training.

The process of developing the ethical component of method competence of the pedagogical college teachers is multi-stage, extremely complex and controversial. It consists of systematicity and purposefulness, application of a holistic mechanism of professional development and independent teacher's self-educating activity. Its important component is the knowledge and development of methodical skills of professional and pedagogical ethics. The concept of ethical competence, as one of the components of method competence, reflects the spirituality and morality of the modern pedagogical college teacher, their internal culture, the ability to make moral and ethical decisions and act in accordance with the values and norms of pedagogical ethics.

Keywords: method competence; methodology; pedagogy; pedagogical education; ethics; ethical component; teacher.

References

- Artemova, L. V. (2008). *Pedahohika i metodyka vyshchoi shkoly [Pedagogy and methodology of higher education]*. Kyiv[in Ukrainian].
- Bibik, N. M. (Ed.). (2018). *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian School: Teacher Advice]*. Kyiv: Litera LTD [in Ukrainian].
- Boltromyuk, D. (2018). Zahalnopedahohichni chynnyky u formuvanni osobystosti pid chas vykhovnoho protsesu [General pedagogical factors in the formation of personality during the educational process]. *Primary school: scientific and methodological journal*, 12, 6-8 [in Ukrainian].
- Karpova, L. G. (2002). *Sutnist profesiinoi kompetentnosti vykladacha [Essence of professional training of the teacher]*, Teacher Training of Teachers of Higher Educational Institutions: Materials of Interuniversity Scientific and Practical Conference. Xarkiv: ATS [in Ukrainian].
- Khoruzha, L. L. (2003). Rozvytok etychnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia yak bahatofaktorny protses [Development of the ethical competence of the future teacher as a multifactorial process]. *Pedagogy and psychology of vocational education. Scientific and methodological journal*, 5, 42-44 [in Ukrainian].
- Komenskyi, Ya. A. & A. Piskunov (Eds.). (1982). *Izbrannye pedagogicheskie sochineniia [Selected pedagogical works]: in 2 tomes. Vol. 2. M.: Pedagogika [in Russian]*.
- Kontseptualni zasady rozvytku pedahohichnoi osvity Ukrainy ta yii intehratsii v yevropeiskyi osvittii prostir [Conceptual principles of the development of Ukrainian pedagogical education and its integration into the European educational space]*. (2004). Approved by order of Ministry of Education and Science No 998 dated December 31. Retrieved from <http://www.mon.gov.ua/education/average/topic/rozv/knc.doc> [in Ukrainian].
- Lyubarets, V. V. (2012). *Etychna skladova u formuvanni profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv sfery turyzmu [Ethical component in the formation of professional competence of specialists in the sphere of tourism]*. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/8428/> [in Ukrainian].
- Ognevyuk, V. O. (2009). Rol pedahohichnoi etyky u profesiinii pidhotovtsi suchasnoho vchytelia [The role of pedagogical ethics in the professional training of a modern teacher], *Materials of All-Ukrainian. scientifically-methodical conf.* Kyiv: KMPU by B. D. Grinchenko[in Ukrainian].
- Podolak, L. G., & Yurchenko V. I. (2006). *Psykhohohiia vyshchoi shkoly [Psychology of Higher School]*. Kyiv: Fil-studio [in Ukrainian].
- Tsiuniak, O. P., & Dovbenko, S. Yu. (2019). *Pedahohichna innovatyka [Pedagogical Innovation]*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

Одержано 28.12.2018 р.